

**Ettevõtja vaatenurk:
õiguskindlus kui eduka
majandusarengu üks alustalasisid**

*Raivo VARE
Arengufondi nõukogu esimees*

31. Eesti õigusteadlaste päevad
Tartu 30.09.2010

1. Õigus kui majandusfaktor

- Kriis näitas selgelt ettevõtluse tähtsust ja selle eduka toimise vajadust tänapäeval
- *“Kuigi riigil peab olema majanduskeskkonna arenguid suunav roll, on see siiski suunatud sellele, et ettevõtjad ja ettevõtted saaksid oma potentsiaali täiel määral realiseerida”* (E.Savisaar . Postimees 13.09.2010) : See annab lootust, et nii koalitsioon kui opositsioon saavad asjast sarnaselt aru!?
- Õigusnormide ja eriti nende rakendamise tähtsus on asendamatu ettevõtluskeskkonna kujundajana ning nende koostoimes tekkiv õiguskindlus on selle otsustavaks faktoriks kõrvuti ühiskondlike hoiakute ja kultuuritraditsiooniga, sh. ärikultuuriga

2. Ettevõtluse edukuse valem

- Arie de GEUS elavast ettevõttest: keskmine Fortune 500 ettevõtte elab keskmiselt kuni 40 aastat - vrdl. bioloogiliselt inimese elueaga
- Ettevõtte edukuse määrab inimkomponent ning arengu tagab keskkonna selge tunnetus ja perspektiivi nägemus, mis kindlustab juhtide motivatsiooni ja keskkonnaga adapteerumise ning personalile kindlustunde. See omakorda võimaldab valmistada ette iga turuolukorraga kohanemiseks selle saabumisel

Edukuse valem ettevõtluses:

- **Efektiivsus** kui ootustele vastav tulemuslikkus majanduslikus mõttes (ratsionaalne alge, mida saab taandada rahalisele tulemile, mis on konkurentsivõime püsivuse tingimusi)
- + **paindlik "edasipürgiv rahulolu"** sotsiaal-psühholoogilises tähenduses, mis on omane elusorganismile oma seisundi hindamisel

3. Senine asjade käik

- Üleminekuperioodi eripäraks on majanduse regulatsiooniala pidev laienemine loomuliku protsessina kogu riigi seadustiku täieliku ümbertegemise raames
- Esialgset kogemuste puudumine asendati eriti üleminekuperioodi algetapil mujalt laenatud teoreetiliste mudelite põhise normiloome ja rakenduspraktikaga alates juba omaaegsetest IME eelnõudest kuni 1990date lõpuni
- Hilisemal etapil oli väga suur mõju EL-i astumisega seotult ettevõtluse igapäevaelule seaduste harmoniseerimisel. Kahjuks selle käigus “paavstist paavstima” suhtumise ilmingud mõjusid ettevõtlust pärssivalt ja tekitasid mõningase negatiivse fooni suhtumistes regulatsioonidesse

4. Tegelik pilt majanduse reguleerimisel

- Ettevõtluskeskkonda mõjutavad täna eelkõige järgmised regulatsioonivaldkonnad: tsiviilõigus, võlaõigus, äriõigus, tööõigus, maksuõigus, protsessuaalõigus, karistusõigus, haldusmenetluse korraldus ning avalikud koormised jne.
- Tihti arendavad kehtivat regulatsiooni hoopiski Riigikohtu õigusteoreetilisel kõrgpilotaazhil põhinevad lahendid, millest vaid kitsas ring tippjuriste aru saab ja milleks eriti väikeettevõtjatel on osalemiseks protsessi kalliduse ja keerukuse tõttu vähe võimalusi
- Õigusloome majandusvaldkonnas, nagu ka teistes valdkondades on väga ebastabiilne ja süsteemitu, ei põhine pikaajalisel poliitikal ja on paljus muutunud väljaspoolt vaatajale asjaks iseeneses . Samas on see laiem probleem seadusloomes tervikuna, sest ei saa käesoleval riigi arenguetapil pidada enam loomulikuks, et möödunud aastal nt.muudeti 406 Eestis kehtivast seadusest tervelt 306!

4. Tegelik pilt majanduse reguleerimisel

- Aluseks normiloomel on saanud riikliku terviklähenedmise asemel erakondlik konjunktuurne poliitiline tahe ja huvi (nt. kurb taastuvenergiast tootjate toetuse lugu) või valdkondlike ametkondade omahuvi, sest regulatsioonide hulk on muutunud omaette töö hindamise näitajaks
- Ei kaasata asjatundjaid, kel oleks erialaseid teadmisi ja reaalne puutumus reguleeritava valdkonna, reaalmajanduse ja selle toimega, ei arvestata isegi tipp-esindusorganisatsioonide (KTK, ETKL jt.) arvamust ja soovitusi, kellega formaalselt mingit kooskõlastusproteduuri küll teostatakse. Taolist suhtumist väljendavaks omamoodi tippnäitajaks aga on hiljutine peaministri passaazh tööandjate manifesti teemadel....

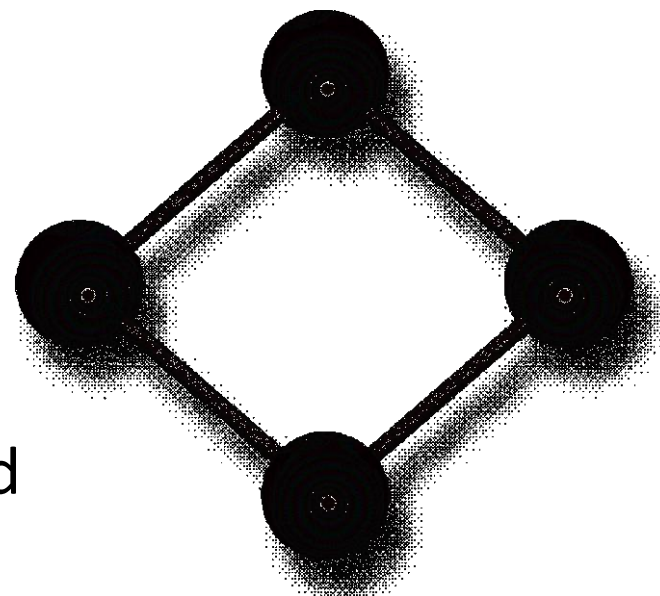
5. Mida ettevõtjad vajavad?

- Regulatiivne selgus ja süsteemsus
- Ülereguleerimise vältimine
- Konkurentsi puhtus ning tururegulaatorite ja sanktsioone rakendavate instantside praktiline võimekus
- Vähene bürokraatia ja avaliku asjaajamise läbipaistvus
- Ettevõtlust soosiv maksuregulatsioon ja mõistlik avalike koormiste poliitika ning nende ratsionaalne rakendamine
- Alus: ettevõtlusvabadust toetav strateegiline majanduspoliitiline lähenemine

6. Regulatiivne selgus ja süsteemsus

- Võtmeprintsip majanduslase seadustiku formeerimisel: ettevõtluskeskkond peab olema maksimaalselt atraktiivne ning regulatsioon peab põhinema järjekindlatel süsteemsetel poliitilistel valikutel ja olema lihtne ja arusaadav
- Rusikareegel: reguleerida vaid siis, kui on vaja tõsiselt korrigeerida kujunenud kogumit e. rakendada tuleks vana tuntud seksuoloogilist printsiipi – nii vähe kui võimalik, kuid nii tihti kui vajalik

7. Regulatsioonide rakendamine kui motivaator

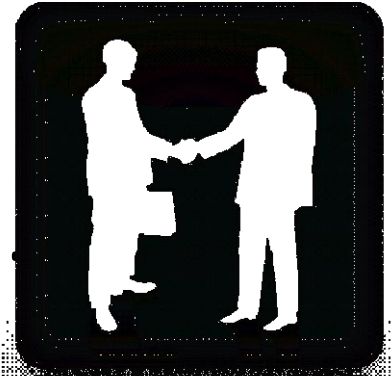
- Majanduskeskkonna ülereguleerimise oht on reaalsed, nt. ülekriminaliseerimise oht
- Samas õiguskaitseorganite reaalne võimekus konkreetsete juhtumite asjatundlikul menetlemisel on probleemne
- Karistuse ja menetlustoimingute proportsionaalsus pole alati paigas
- Praktiliselt ei arvestata regulatsioonides üldse konkreetsete menetluste mõju ettevõtte majandustegevusele ja tööhõivele, kõrvaliste isikute heaolule, mittepankuritest võlausaldajatele jne.

8. Puhta turukonkurents kindlustamine

- Konkurents on fundamentaalse tähendusega avalik hüve ning eduka majanduse funktsioneerimise eeltingimus
- Erilist reguleerimist, riigipoolset järelevalvet ja selle teostajate võimekust eeldavad üksikud nn. loomulike monopolide valdkonnad
- Ettevõtlikkuse laialdane levik ja tulemuslikkus eeldavad võimalikult *laissez faire* turuolukorda kindlustavat regulatsiooni
- Samas on Eestis tugev sentiment omamaise ettevõtluse toetamise vajalikkuse osas ning väiksele ühiskonnale iseloomulik kõik-tunnevad-kõiki printsiibi toime

9. Mida ettevõtjad soovivad vältida

- Korruptsioon
- Igasugused turumanipulatsioonid, s.h. kartellikokkulepped
- Maksuevasioon kui turgu moondav faktor
- Siseinfo kuritarvitamine
- Intellektuaalse omandi vargused jne.
- Riigihanked kui lakmuspaber
- Menetlevate instantside madal võimekus ja bürokratiseeritus

10. Asjaajamise lihtsus ja mõistlikud koormised

- Pankrotimenetlus on liiga kallis ja riigilõivud liiga suured, mis on pärssivaks asjaoluks majandussubjektide õiguste kaitsmisel
- Eesmärk peaks olema igasuguste protseduuride jätkuv lihtsustamine ja täielikult e-menetlus asjaajamise viisina, samuti majandustegevuse alustamisel lubava rezhiimi asendamine informeerimisreeglitega
- Viimasega seoses suured lootused kavandatava majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse eelnõu suhtes

11. Last but not least

- Hädavajalik eeldus ettevõtluse jaoks: oluliste majanduspoliitiliste otsuste prognoositavus ja nende rakendusmehhanismi mõistlik tähtaeg. Seni mitmeid näiteid vastupidisest – nt. käibemaksu hetkeline sisseviimine või võidujooks Tallinna müügitmaksu puhul
- Seadusandja ja rakendavate instantside eelarvamustevaba suhtumine ettevõtlusse ja ettevõtjatesse

12. Kokkuvõteks regulaatori meelespea

Ettevõtluse võrsetest viljakandvaks aiaks kasvatamine on targa ja sihikindla aednikutöö vili, mitte saagi kiire ühekordse väljapressimise või massiivse mürkide pihustamise tulemus!

